

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Na svetlobo dane od krajske kmetijske družbe.

Odgovorni vrednik **Dr. Janez Bleiweis.**

Tečaj VIII.

V sredo 6. sušca (marca) 1850.

List 10.

Kaj je za kmetijstvo zdej nar bolj potreba?

Po nemškím dohtarja Hlubeka.

Pervič. Po vsih deželah imajo gospodarji od léta do léta zmeraj večí težave s pôsli. Od kod to pride, de je le malo dobrih pôslov, ne bomo tukaj preiskovali, in tudi tega ne, kakó bi se dalo tem težavam od konca do kraja pomagati. Naš namén je le tukaj nasvetovati, kaj de je zdej nanagloma nar per-va potreba, de bojo pôsli boljši.

Postave za pôsle (Gesinde-Ordnung) scer imamo; pa le postave so stale večidel le na popirju, in niso tudi za potrebe sedanjih časov več pripravne.

Nar poprej tedej potrebujemo novih pôselskih postav in ojstriga spolnovanja téh postav.

Kér se morajo te postave po potrebah in okoljšinah različnih dežel ravnati, se ne more za vse dežele ena postava dati. Treba je tedej, de bi zastopni in skušeni gospodarji, posebno pa kmetijske družbe, svoji deželi primerjene pôselske postave zložili, jih prihodnjimu deželnimu zboru v pregled in pretres predložili, ki naj jih potem ministerstvu na Dunaj pošlje, de jih Cesar poterdijo.

Kér pa pred ko ne deželnih zborov še dolgo ne bo, naj se po góri imenovani poti izdelane pôselske postave začasnemu deželnimu odboru (prov. Landesausschüssen) predložé, de jih pretrése in potem ministerstvu pošlje, de pridemo v ti zadevi, berž ko je moč, na boljši stan.

Z novim pôselskim rédam se imajo ob enim tudi pôselske bukvice vpeljati, kakor jih imajo že na Solnograškém (Salzburgischen), kér naše navadne pôselske spriče (Dienstzeugnisse) ne veljajo nič.

V pôselskih bukvicah (Dienstbothenbücher) morajo zapisane biti: pôselske postave, po tem razlaga kakó dobrotljive so hranilnice (Sparrkassen), potem popis osebe pôsla (Personbeschreibung) kakor pri popotnih bukvicah (Wanderbuch), čas, kdaj je v službo in kdaj je iz službe stopil, in dobre lastnosti pôsla.

Pri pôslih, ki niso hvale vredni, naj se zamerka samo čas vstopa in izstopa iz službe, kér bo potem že vsaki gospodar vedil, kaj de to pomeni, če pod napisam „dobre lastnosti“ v bukvicah nič družiga ne stoji, kakor prazne čerte — — —.

(Dalje sledi.)

Srečna skušnja

obilno zdraviga krompirja pridelati.

Veliko se je govorilo in pisalo od krompirjeve ku-

ge, veliko je bilo nasvetvanih sredstev se je obvarovati, vender se zlasti od zadnje jeseni iz veliko krajev spet sliši, de je krompir močno strohnel.

Ti bolezní v okom priti, bi bila perva skerb zvediti, od kod de pride, ali iz česa de izvira? Kar so že skušnje mnogih kmetovavcov učile, to poterdim tudi jez iz svoje lastne; tudi po mojim previdu izvira krompirjeva kuga iz pregnanja. Ravno kakor prerejene žive stvari — vzemi puro, kopuna, goveda, svinje i. t. d. — postanejo nemožne dalje živeti in gotovimu razpadu zapadejo, ravno tako se godí tudi našimu neprecenljivimu živežu — krompirju.

V Ameriki, svojim pervim kraju, kjer divji rase, je debelosti drobnih jabelk. Nam Evropejcam je bil predroben; mi smo si želeli debeliga in dosti na majhnim prostoru pridelati, zato smo ga na silno gnojne njive sadili, še clo vsakimu posebej v jamice gnojili. Res je, krompir je zrasel debel, in na majhnim prostoru se ga je veliko pridelalo.

Tode to nenaravno pregnanje — to silenje zoper njegovo natoro — je krompir tje pripravilo, kamor pride drevó blizo gnojniga kupa vsajeno. Od preobiliga živeža zoper svojo natoro močno rase; se prežene, in kmalo vsahne. Takó se godí tudi našimu blagimu krompirju. Preobilo obdarovan z rejnim sokom se hudo napné, postane velik, brez de bi zamogel vés naserkani rejni sok spodobno prekuhati, in zastanek ga pelje k razpadu — to je k gnjilini ali trohnjenju. Po tem takim kaže ga saditi na močne, pa ne na novo gnojene njive; če pa ni takih, na dobro vdelani in močno s cestnim blatam ali zemljó namešani gnoj. Če ravno pridelk ne bo tako obilen in krompir ne takó debel, bo saj zdrav in tečen, za rejo ljudi in živine dober.

Jez sim v želji dobriga pridelka še dalje šel, in sim na močno njivo brez gnoja sajenimu krompirju ob času osipanja nekoliko dobro vdelaniga (tode ne konjskiga) gnoja takó dal natrositi, de so bili odraselki naj pervo nekoliko z perstjó zakriti, po tem se je vsakimu nekoliko gnoja natrosilo, in verh gnoja, kar je bilo moč, perstí nasulo.

Dve leti takó obdelovani krompir mi je obilno rodil, in ni kar nič gnjil.

Gotovlje na spodnim Štajarskim 26. svečana 1850.
Žitnik, fajmošter.

Od povišanja činža.

Vsako povišanje činža, ki se je prigodilo zastran razdelitve podložnih zemljiš, ima nehati brez odškodovanja.

Ta sostavk scer že sam na sebi zadost pové; zavolj bolj natanjčniga razjasnjenja pa vender ne bo od več, če se od teh davšin še nekoliko na dalje govori.

želje vesolne, de naj bi se deželni zbori in državni zbor kmalo vkup zbrali, kakor nam je obljubljeno, in takó se bo marsikaj lepo poravnalo, kar nam zdaj še navskriž gré.

Ambrož.

Kaj je za kmetijstvo zdej nar bolj potreba?

Po nemškim dohtarja Hlubeka.

(Dalje.)

Drugič. Če se hočejo kmetije takó gospodariti, de se iz njih dostojni dobiček pridobi, mora imeti kmetovavec toliko premoženja v rokah, kolikor ga za obdelovanje svojih lastnih potrebuje. Če ni premoženja za obdelovanje, leži grunt mertev, ali se le slabo glešta.

Gotovo je, de je v Galicii, na Českim, Marskim, Šlezkim, na zgornjim Avstrijskim, Štajarskim, Krajnskimi, Koroškim in Terzaškim silno napčna razméra med vrednostjo gruntov in med obdelovavnim premoženjem (Betriebscapital), in de te dežele saj nar menj 200 milijonov goldinarjev za obdelovanje svojih zemljiš potrebujejo, de bi zamôgle živinorejo na takšno stopnjo povzdigniti, kakoršno dobro obdelovanje kmetijstev terja. Te dežele obsežejo skupej 16 milijonov oralov (johov) zemlje za njive; 6 milijonov oralov senožet, 7 milijonov oralov pašnikov, 15 milijonov oralov in pol gojzdov in 270,000 oralov vinogradov, in štejejo skorej 18 milijonov duš.

Ta potreba obdelovavniga premoženja je pa na Ogerskim, Erdeljskim in v deželah, ki se k Vojaški Granici štejejo, še večí, ker je v téh deželah še silno veliko zemlje, ki kot gôla pušoba leži. Rodovitna zemlja téh dežel obstoji iz več ko 17 milijonov oralov njiv, iz več ko 4 milij. in pol oralov senožet, iz blizo 4 milij. in pol oralov pašnikov, iz blizo 18 milij. oralov gojzdov, in več kot 1 milij. oralov vinogradov; število prebivavcov se pa zna zdej na 14 milij. duš šteti.

Če primerimo velikost zemlje in število prebivavcov téh poslednjič imenovanih deželá z unimi, ki smo jih poprej imenovali, se vidi iz te primere, de imajo une dežele (Ogerska i. t. d.) pri enaki velikosti rodovitne zemlje 4 milijone menj prebivavcov.

Če se tedej hoče kmetijstvo v Ogerskih i. t. d. deželah saj na tisto stopnjo povzdigniti, kakor je v zgoraj imenovanih deželah, se mora za pomnoženje ljudi ali za naselištva (Colonisation) na Ogerskim i. t. d. skrbeti.

Se je pa za pomnoženje delavnih ljudi skrbelo, se mora tudi za premoženje skrbeti, de zamorejo kmetovavci kaj denarja v roke vzeti, ki ga za obdelovanje kmetij potrebujejo.

Mende de se ne bomo motili, ako rečemo: de kmetijstvo na celim Avstrijskim nar menj 500 milijonov gold. potrebuje, de se zamorejo kmetije dostojno obdelovati.

Če tedaj hoče ministerstvo za povzdigo kmetijstva prav skrbeti, mora napraviti, de bojo kmetovavci denar, ki ga za kmetovanje potrebujejo, lahko in z majhnimi obrestmi ali činži na posodo dobivali.

Take naprave so denarnice, iz katerih kmetje na lahko vižo, brez težav in sitnosti, za majhne činže denar na upanje dobivajo, in se posojilnice (Creditanstalten) imenujejo.

Take posojilnice obstojé že po mnogih vunanjih deželah.

Če bi bile na Avstrijskim že poprej take posojilnice potrebne bile v pomoč kmetijstvu, so zdej v novim času še veliko veliko bolj potrebne.

Gruntno podložitvo je po novih postavah overženo, —

vsak posestnik je svoboden gospodar svoje lastnine, in zna storiti ž njo, kar koli hoče.

Ta velika dobrota pa zna za manjši, menj premožne kmete velika nesreča biti. Če jim denarja zmanjka, bojo prodali letas eno njivo, drugo leto eno senožet, potem en kos gojzda in takó naprej; marsikteriga scer dobriga gospodarja je ta sila k temu prignala, ki si ne vé drugač pomagati, ali de mora za visoke činže denarja na posodo vzeti, ali pa njivo, senožet, gojzd prodati, za ktere mu ta ali uni, ki ima bankovcov dovolj, precej dobro kupšino dobro ponuja. To vabi človeka, ki je v zadrégi, in takó bo šla ena njivica za drugo rakam žvižgat in bogati odèrtniki bojo od léta do léta več zemljiš na se potegnili.

Kam pa to pripelje, nam ni treba dopovedati. Tudi v naših deželah znamo sčasama v tak stan priti, v katerim se znajde Laška dežela (v Lombardii), kjer ni nič kmetov, de bi svoje lastno posestvo imeli, ampak sami koloni, to je, taki ljudje, ki le ptujo zemljo za revne dohodke obdelujejo! Le nekteri so bogati, vse drugo pa beračija.

Zató je treba, de se s takimi dobrotljivimi posojilnicami kmetu in tudi takim poprejšnim grajšakam na pomoč pride, kateri imajo scer grunte, pa so zadolženi ali scer nepremožni, de ne pridejo odertnikom v roke.

Ministerstvo bi z napravo taci posojilnic v vsaki deželi se po pravici dobrotnika skazalo, in posebna skerb prihodnjih deželnih zborov naj bo, de si bojo za vstanovljenje téh naprav na vso moč prizadjali.

(Dalje sledí.)

Kmetijske droblinice.

(Senožeti poživiti, de lepši in več trave rase.) Senožet ali travnik potrebuje kakor njiva pridniga gleštanja. Kdor misli, de naj trava na senožetih rase, kakor je, brez de bi mogel kmetovavec travnik gleštati, je kmečki gospodar, de se ga Bog usmili! Kdor na senožeti ne napeljuje vóde, de korenike zeliš od nje potrebne mokrote ne dobivajo; kdor nasproti premočirnim senožetom ne odpeljuje preobilne mokrote, v kateri se korenike dobre trave utopé, in le kisla trava, bičeje in ločje rase, — ta še ne zasluži iména, de je kmetovavec. Kdor scer svojih senožet ne glešta, de kertín ne raztrosi po senožetih, de ne potrese včasih senéniga drobja i. t. d. po njih, je slab gospodar.

Posebno dobro za poživljenje senožet je: mešaniga gnoja (Composterde), ki se napravi iz cestniga blata, gnoja, zemlje in druge soderge, dobro vdela, po senožetih potresti; še bolje je pa mešaniga gnoja s pepélam vred po njih poštopati. Ta mešanica umorí slabo travo in mah, in da dobrim travam moč, de začno veselo rasti. Ob kratkim se takó gleštane senožeti takó na dobro spreobernejo, de bi človek skorej ne verjel, de je to mogoče.

(Nova viša, krompir kuhati.) Krompir večidel proti pomladi ni več takó dober, kakor je poprej bil; to mende tudi od tod pride, kér lupina takó terda postane, de je kuhanje ne more razgnati, de se tedej preveč vodeniga in družiga njegoviga soka zaderží, kar pa storí, de je tak krompir vodén in špehát. Skušnja je tole poterdila: Krompir naj se čisto umije; potem naj se lupina na več krajih po celim krompirju prereže in takó narezani krompir v osoléno vodo položi in potem kuhati da. — Takó kuhani krompir je veliko boljši od navadno kuhaniga. (Gardn. Chr.)

(Kakšno bo letasnje vreme?) Nenavadno gorko vreme, ki ga imamo létas že v začetku sušca, nas mika zvediti: kakšno bo létas vreme, ki je že zdej takó gorko. Noben pameten človek scer ne verjame vremenskim prerokam, vunder so poterdile stare skušnje,

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Na svetlobo dane od krajske kmetijske družbe.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj VIII.

V sredo 20. sušca (marca) 1850.

List 12.

Poskušnje s turšico,

ki se „mala zgodnja turšica“ ali „činkvantín“ imenuje.

Zadnji čas zvediti, kdaj de se zna tista turšica saditi, ki se „mala zgodnja turšica“ ali po laško činkvantín imenuje (zató kér na Laškem le 50 dni k dozorenju potrebuje), so bile na vertu Štajarske kmetijske družbe mnoge poskušnje storjene. Zadnji čas sajenja te turšice zvediti, je pa zató potrebno, de se zvé, doklej de se od te turšice še godno seme dobiti zamore.

Perva skušnja. Činkvantín se je sadil 17. majnika; kaliti je začel 25. majnika; cvêsti je začel 7. rožnika; perva dni kimovca je popolnoma dozorel.

Dozoréla je tedej ta turšica v 3 mescih in 13 dnéh.

Druga skušnja. Sadili smo to turšico 1. rožnika — torej 2 tedna pozneje — kalila je 22. rožnika, cvetela je konec maliga serpana, in dozorela do polovice kimovca.

Dozoréla je tedej ta turšica v 3 mescih in pol.

Tretja skušnja. Sadili smo to turšico 15. rožnika — torej 14. dni pozneje od une —, kalila je 22. rožnika, cvetela je 20. veliciga serpana, in dozorela je sred oktobra.

Dozoréla je tedej ta turšica v 4 mescih.

Četerta skušnja. Sadili smo jo 1. veliciga serpana — torej 14 dni pozneje od poprejšnje — kalila je 7. velic. serpana, konec tega mesca je cvetela, popolnoma dozorele so pa le zernja na dnu sterža, na sprednjim koncu pa še ni bilo clo nič zernja, ali pa je bilo še vse mlečnato.

Peta skušnja. Sajena je bila turšica 15. veliciga serpana — torej še 14. dni pozneje od poprejšnje; kalila je 20. velic. serpana, cvêsti je začela v začetku kimovca, nastavila pa je le majhne steržce, ki niso clo nič zernja rodili.

Šesta skušnja. Sadili smo turšico 31. veliciga serpana; kalila je 7. kimovca, konec kimovca je cvetela pa ni clo nobeniga sterža nastavila.

Te gotove skušnje očitno kažejo, de v srednjim Štajarskim in v vsih taci deželah, ki imajo s Štajarsko enako gorkoto (okoli 7 do 8 stopinj srednje gorkote po Romirjevem gorkoméru) se ne sme sajenje male zgodnje turšice ali činkvantína dalje odlašati, kakor k večimu do druge polovice rožniga cveta, če hoče kmetovavec še godniga semena pridelati.

Kjer tedej ozimno rež perva dni veliciga serpana žanjejo, se zna činkvantín, kot drugi sadež, le v tistih krajih saditi, kjer je kimovec navadno še gorák.

Ker zavolj dobriga in hitriga pridelka činkvantín ali mala zgodnja turšica zasluži, de se je kmeto-

vavci, kakor turšice sploh poprimejo, bo kmetovavcam vstreženo te skušnje gospod Hlubeka zvediti.

Kaj je za kmetijstvo zdej nar bolj potreba?

Po nemškim dohtarja Hlubeka.

(Dalje.)

Tretjič. Silna potreba za povzdigo kmetijstva je sol za živino.

Celimu svetu je znano, de nar imenitniši podpora živinoréje je sol, in de to, kar podpera živinoréjo, podpera kmetijstvo sploh.

Pred sušcam léta 1848 ni bilo na to misliti, de bi se cena solí ponižala in takó tudi menj premožnimu kmetu polajšalo, si potrebne solí kupiti za svoje živinčeta. Ko je pa Avstrijska vlada vstavna vlada postala, v kateri ima tudi ljudstvo govoriti za svoje potrebe, so se začele od vsih strani želje glasiti, de naj se cena solí poniža. Velki kmetijski zbor na Dunaji je lani g. ministra kmetijstva prosil, de naj se v do-sego takó potrebne nižji solne cene na ministerstvo oberne in pripomore, de se cena kmalo poniža. Gosp. minister kmetijstva je na ta predlog zbora gotovo obljubil, de se bo to kmalo zgodilo. Zdej je že léto pretéklo, in še zmirej čakajo kmetovavci spolnitve storjene obljube.

Če se hoče kmetijstvo v našim cesarstvu povzdigniti, je neobhodno potrebno, de se ta nar imenitniši pripomoč kmetijstvu dalje ne zaderžuje, ampak de se cena solí, saj živinske solí, kmalo poniža.

Dolžnost kmetijskih družb je, de se zedinjene obernejo s prošnjo na ministerstvo, de naj se kmetijstvu ne zaderžuje dalje ta dobrota, brez ktere ni moč živinoréje in kmetijstva v boljši stan povzdigniti.

Deržavna denarnica ne bo po tem znižanju nič škode terpéla, za tó ker bo potem, če bo sol boljši kup, marsikdo solí kupil, ki si je zdej po visoki ceni ne more.

(Konec sledí.)

Zbor Ljubljansko-Verhniške podružnice v Ljubljani.

Kakor so Novíce oznanile, je bil prvi zbor te kmetijske podružnice v Ljubljani 13. t. m. skup poklican; tode povabljeni udje so, kakor je skušnja pokazala, ta poklic le takó razumeli, de veljá samimu podružniškemu odboru v séjo. Gospod predsednik podružnice grof Rihard Blagay ni tedej mogel vsih svojih odločenih namenov razodeti. Začel je gosp. predsednik z razlago imenitnih opravil, ki jih ima podružnica, ako hoče delavna in domovini koristna na-

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Na svitlobo dane od krajske kmetijske družbe.

Odgovorni vrednik **Dr. Janez Bleiweis.**

Tečaj VIII.

V sredo 27. sušca (marca) 1850.

List 13.

Kaj je za kmetijstvo zdej nar bolj potreba?

Po nemškem dohtarja Hlubeka.
(Dalje.)

Četertič. Nar več škode za živinorejo in po tem tudi za celo poljedelstvo prizadeva slabi stan naših travnikov in pašnikov, zakaj kjer ni klaje, ni živine ali je le slabo gleštana živina; kjer pa ni živine ni gnoja; kjer ni gnoja, se malo pridela. Dokler si tega ne bojo vsi kmetovavci dobro v serce vtisnili in se pri kmetovanji po tem ravnali, ne bo prišlo kmetijstvo sploh na vikši stopnjo.

Res je, de v nekterih krajih ima kmet le malo poljá, na katerim mu je potreba pred vsim žita pridelovati, de svojo družino redí in toliko iz njega skupi, de zamore davke odrajtati. Tega tudi nobeden ne terja, de bi taki kmetiči namest žita po svojih njivicah deteljo in druge trave sejali. Kar ni, ne more biti. Ali pri vsim tem je gotova resnica, de bi zamoglo veliko večih kmetovavcov veliko več njiv za klajo obrniti, kakor dosímal, in de bi iz tega tudi veliko več dobička vživali, kér od živine in kar živina da, vžíva kmetovavec nar več dobička.

Ne moremo tajiti, de večidel po vsih avstrijskih deželah ni nič prave primere med pridelovanjem klaje in med pridelovanjem žita. Klajo sploh preveč v nemar pušamo. To je velika napčnost kmetij!

Zraven tega, de vse premalo klaje (detelje in druge trave) pridelujemo, de bi več živinske kerme pridobili, leží tudi še neizrečeno veliko pašnikov (gmanj) golih in praznih, kamor živina hodi le tobak pit, gnoj trosit, in de jo komarji, brenceljni in drugi merčesi mučijo.

Taki pašniki ali gmajne, ki so prave pustote, so druga velika napčnost. Nečemo rêči, de bi se mogla vsaka pést zemlje razdeliti, pa gotovo je silno potreba, de bi se take postave dale in tudi izpeljale, de, če le eden izmed deležnikov kakiga pašnika razdelitev gmajne terja, bi se mu mogel njegov kos odločiti. Takiga pridniga gospodarja izgled bo kmalo svoje sosede prepričal, de veliko več nêse majhin kos v njivo ali travnik predelaniga pašnika, kakor cela velika pusta gmajna. Pašnik je stradanik!

Tretja potreba je, de se senožeti ali travniki umno gleštajo in obdeljujejo, — suhi močijo, močirni sušijo. V vsaki deželi imamo saj nekatere lepe izgled v tem ravnanji. Naj bi se posnemali!

Kér pa umetno močenje in sušenje senožet (Be- und Entwässerung) ni vselej takó lahko, de bi se dalo brez poduka naučiti, bi bilo treba, de bi se tudi v tem postava dala v prid kmetijstva, kakor je bilo to že v velkim kmetijskim zboru lani na Dunaji

posvetovano. Poglejmo na Laško, kakó lepo in porredama se močenje senožet godí! Kakšni so njih travniki! Koliko dobička donesó! —

Tako močenje in sušenje se mora pa po gotovih pravílih ali regelcah opravljati, ki se ravnajo po posebnih lastnostih zemlje in kraja. Za to je poduka treba, in scer djanskiga poduka, kateri se daje v djanju in z napravo po senožetih.

Če ministerstvo poduka kliče iz vnanjih dežel slavne učenike za druge vednosti, — zakaj bi ne smelo tudi ministerstvo kmetijstva take može iz taci dežel poklicati, ki imajo to imenitno vednost, de bi se je po njih tudi nasi kmetovavci naučili in navadili?

Ali ne zasluži, de bi se s pomočjo ministerstva dežele tega vpeljanja živo poprijele.

(Konec sledí.)

Pomenki v kmetijskih rečéh.

V 68. listu nemškiga Ljubljanskiga časnika smo brali nekatere dobre svéte, po kmetijstvu blagostanje (materiellen Wohlstand) krajske dežele povzdigniti. Gosp. Pr—., pisatelj tega sastavka, je vês nadušen za prid krajske dežele, kar je hvale vredno, — kér je pa, kakor sam pravi, novinc v kmetijskih rečéh, bi bil prav storil, ko bi bil za marsiktero reč poprej poprašal: kaj se je v nji že pisalo in zgodilo, in zvedil bi bil, de zastran vsih rečéh, v katerih hoče še le on k maši pozvoniti,*) se je že pred veliko veliko leti pridigovati začelo in se pridigva še dan današnji.

Ko se je pisalo 1770 in še pred je začela krajska kmetijska družba za povzdigo kmetijstva skrbeti, je delala in pisala (Sammlung nützlicher Unterriichte 1770—79), in od tistiga časa noter do današnjiga so umni Krajski kmetovavci in kmetijska družba ravno v tistih rečéh že veliko govorili in storili; zastran kterih gosp. Pr—. še le zdej povabi, de bi se (kakor pervikrat) v posvetovanje vzeli.

Gosp. Pr—. nasvetuje po svojim obraju, de naj bi se sploh široki ogoni na njivah napravili, kér pravi, de bi se potem 23500 oralov rodovitne zemlje pridobilo. Tudi mi smo v Novícah večkrat nasvetovali, de bi se dali semtertje s pridam široki ogoni napraviti — povsod pa to ne veljá, kér zemlja ni povsod za tó. V letu 1837 (poglejte „Annalen“ 2 Abth. 2 Heft) so bili v ti reči mnogoverstno in posebno živi pomenjki, takó de je ta reč že davnej sklenjena. — Koliko se je na dalje posebno od Pircoviga in Vestoviga časa za sadjorejo pisalo in storilo v bukvah, novícah, pratiki, s svetinjami, s razstavami, z delenjem dreves

*) »Wir begnügen uns gerne mit der Rolle des Küsters, der zur Predigt läutet, wenn nur erfahrene Apostel der Volkswohlfahrt die Kanzel besteigen wollen.« Pr—.

vini vsako léto pušati, če se je enkrat pušalo? Natora se navadi tega, pravijo ljudje. Ni res, de se natora tega navadi, ampak le nevedni ljudje se navadijo takó ravnati in mislijo po svoji glavi, de takó natora hoče.

Marsikteri pijanec ali tak človek, ki se dan na dan z obilno jedjó pita, misli, de si mora vsako léto pušati — zato de zamore, kakor misli, brez škode spet veliko jesti in piti. Tak človek bi se obilne kerví veliko lože in boljši znebel, če bi — zmerno živel; to mu pa ne diši; zató gré raji k zdravniku, de mu kerví spustí. Takó napčno pa ne živi nobena živina na svetu, kakor človek — umni gospodár neumne živine!

Iz vsiga tega lahko vsak previden kmetovavec spozná, kako napčno in škodljivo je spomladansko pušanje kerví živini, ki ni bolna. Ravno na spomlad, ko živina pozimsko dlako spreminja, potrebuje truplo o tem času nar več močí, de se ti spremeni vgodno zgodé. Kdo pameten ji bo zdej kri in moč jemal?

Kmetijske skušnje.

(*Pinje in druge leséne posode čistiti.*) Nesnažne pinje in druge leséne posode se dajo lahko in dobro očistiti, če se vode vlije v nje, ki je z moko ali otrobi zmešana. Ta voda naj takó dolgo v posodah stoji, de se začne kisati. Posode naj se potem čedno izmijejo, in postale bojo popolnoma čiste in brez vsiga zatuhnjeniga duha, če so že tudi po plesnivini smerdele. Skisana otrobna voda se da po tem za živinsko klajo prav dobro porabiti. — Takó svetje neki nemški kmetijski časopis.

(*Lapor ali soldan (Mergel) za nasteljo.*) Nek kmetovavec je dal v straniše (sekret) nekaj tašk ali šajterg lapora vreči, de bi smrad odpravil, in zares jo je dobro zadel; zraven tega pa si je s tem še nar boljšiga gnojá pridobil, ki je bil — dvakrat dobro premešan — močen kakor golobjek. — Ta skušnja je gori imenovaniga kmetovavca napotila, de je poskusil lapor tudi za steljo v hlevu. V ta namen je goveji živini in konjem vsaki dan lapora podkidoval in le po-verh potem enmalo navadne nastelje nastiljal. Neizrečeno hitro je poserkal lapor scavnico in vso vodeno smerdljivo blato, takó de v hlevu ni bilo nič smradu, ki pljučam živine dostikrat škodje, de se vnemajo, in tudi senó nad hlevam spridi; — zraven tega pa si je pridobil tudi veliko dobriga gnojá, ki se da posebno v tistih krajih z majhnimi stroški napraviti, kjer je lapora ali soldana dovelj.

(*Pomoček zoper kèrč in mertudnost prešičev*) je polivanje z mèrzlo vodo. Prešiči so zlo kerču, božjasti in mertudnosti podverženi, ki jih nagnaglama prime. Velikrat je že naglo pomagalo, če se je tak mertuden prešič k vodnjaku ali kakimu studencu peljal, kake pol ure neprenehama z merzlo vodo polival, po tem v hlevu s slamo dobro in do suhiga po celim truplu dergnil in poslednjič s slamo dobro odel. To ravnanje naj se večkrat ponóví, če je treba, in marsikteri prešič se bo ozdravil.

Kaj je za kmetijstvo zdej nar bolj potreba?

Po nemškimi dohtarja Hlubeka.

(Konec.)

Petič. V kakošnim slabim stanu so gojzdi sedanjí čas, je vsakimu znano. Posebno tam, kjer so služne pravíce (Servitutsrechte), se ne vé, kdo je gospodar, kdo ne. Les se seka brez prevdarka, brez milosti, in gojzdi se pokončujejo, kakor de bi kakor ovès hitro novi zrasli.

Silno je tedaj potreba, de se pravda služnih pravíc razsodi; de se zagotóví: to je tvoje, to pa tvoje, — in de se naglo gojzdne postave dajo, potrebam sedanjiga časa primerjene. Naj bojo postave še tako dobre, vunder ne bojo nič pomagale, dokler bojo le na popirju stale in se ne bojo natanjko spolnovale. Treba je tedaj, de se bo skerbelo, de se bojo postave povsod na tanjko spolnovale, kér po tem se bo razvujzdanimu pokončavanju naših gojzdov v okom prišlo, v dobiček vsacimu posestniku, celi deželi, celi državi.

Take postave so pa težka reč; od ene strani se ne smejo lastniku gojzda preveč roke zavezati; od druge pa se mora vunder brezkončno izsekovanje gojzdov braniti.

Naj bi tedaj ministerstvo skerbelo, de berž ko je moč se poravnajo gojzdne zadeve, in se vstanóví novi gojzdni red. —

To so reči, ktere so za kmetijstvo zdej pred vsim nar bolj potrebne.

Ali bojo imele srenje velike in težavne opravila ali ne?

(Konec.)

Poglavitniši opravila srenjskih županij bojo po nanznanilu ministerskim tele:

Skerb za pokoj in red. Skerb za pokoj in red v ne preveliki srenji bo zlo olajšana, in posebno podučenje bo v tej reči dano. Srenjske predstojnike, kateri imajo bister um, ljubezin do pravice in reda, kateri so pošteni možje i. t. d., bodo sosedje voljno poslušali in jih v spolnovanju njih dolžnost podpérali; postavim v spolnovanju postav zastran stavljenja poslopij in zidovja sploh, gašenja ognja i. t. d., ktere v srenjah na deželi že zdaj niso neznane.

Skerb za pokoj in red v srenji obstóí sploh v previdnosti v vsim, kar bi življenju, zdravju, lastnini, varnosti in blagru srenjčanov nevarno ali pa škodljivo biti utegnilo.

Posebno je skerbeti za snaženje cést in vodotokov (kanalov), vodnjakov (štirn) in krajev za napanjanje živine.

Skerb za zdravje zadéva odpravljanje vsiga, kar zdravju srenjčanov v kateri koli reči nevarno biti more; potem de se brez odloga kantonski gosposki na znanje da, de je tu ali tam kaka kužna bolezin in goveja kuga vstala, in de se naprave v tej reči natanjko izpolnujejo.

Kar skerb za siromaštvo utiče, ima srenjski predstojnik za preskerbljenje siromakov, ako so iz srenje, skerbeti; zraven pa gledati, de se ptuji postopači, kateri so brez premoženja, iz srenje spravijo.

Skerb za céste zadéva ohranjenje potov in cést, de jih ne založé, de nihče urno ne vozi in ne jaha, de imajo hrami dobro zadélane okna, de so pred hišami dosti terdne in zaperte baltare, de se vse s ceste odpravi, nad čimur bi kdo ponoči nesrečen biti znal i. t. d.

Skerb z avoljo ognja obseže naprave, po katerih se obvarje, de se kaka hiša i. t. d. ne vname, de se ogenj o pravim času zagleda in berž berž pogasi, in poslednjič se vse odverne, kar bi se po že pogašenim ognju primérili znalo.

Obstoječe postave zastran gašenja ognja zapopadejo bolj natanjčne poduke v tej reči.

Kar skerb za terge utiče, je sploh skerbeti, de se spridene, zdravju škodljive jedí, kakor mesó bolne živine, nezrélo sadje i. t. d. ne prodajajo, de je potrebniga živeža dovolj naprodaj, de se vsimu prekupovanju in goljufovanju pot zapre in de vsak po postavljeni ceni prodaja.

Skerb za lepo zaderžanje obseže skernost,